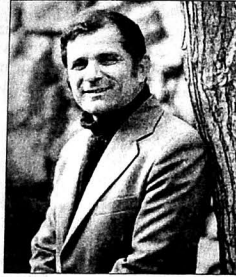

Şəkillər

İkinci şəkil:

**İsa İsmayilzadə
"Bir saatlıq Bakı"**

İsa İsmayilzadənin şəkillərinə baxıram: Bütün şəkillərində İsa iyde çiçəyini qoxulaymış kimi dayanıb. Bu ətrədən qaşları çatılıb, bir azca üzü qırışıb, çiyinləri yuxarı dartılıb, üzünə nəyəyə cəhd etmək təbessümü qonub. Elə bil nəfəsini içinə çəkib, eləcə də qalıb. Çəkdirdiyi bütün şəkillərin əsas süjet xətti qoxulanmış iyde çiçəyinin və bir anlıq içinə çəkilmiş nəfəsin üzərindədir.

Cəmi 56 il yaşadı İsa İsmayilzadə. Mənə elə gəlir ki, onun bütün yaradıcılığı bir saata yazılıb. Bir saatlıq şəir.

Baxıram şəkillərə, İsa İsmayilzadə elə bil uzaq Qarayazıdan Bakı-Tiflis qatını ilə indicə gəlib Bakıya, özü də yuxusuz, yorğun, üşümüş bir halda. Bu vəziyyəti İsanın bütün yaradıcılığına hopub sanki. Bakıda cəmi 29 il yaşayıb (1968-ci ildə Bakıya gəlib, 1997-ci ildə dünyasını dəyişib) amma mənə elə gəlir ki, o, Bakıda cəmi bir saat olub; bir saatlıq Bakı. Özü də səbəbi, üşümüş, tələsik və həm də iyde çiçəyini qoxladığı bir vəziyyətdə.

Çünki İsa İsmayilzadənin şair heyəti 29 illik Bakı heyətini 1 saata yükləyə bilib. Eyni motivli şeirlər və onun heyət materialları: gölməçə, lal telefonlar, lal qızlar, tərlemiş kölgə, sərçə, damcı, yağış, işıq, dirək, navalça, küçə ritmləri, şəkil, yağış döngəsi, yağış küçəsi, yağışlı günlər, yağışlı havalər, termos şüşəsi, duzlu kölgə, maqnitofonunun iş günü, şəhərin qan təzyiqi, cilik-cilik, kergadən buldrez, təpəl avtobus, xortumlu trolleybus bütünlüklə hiss-həyəcan, inciklik, dağınıqlıq və bir də geriyyə - Qarayazıya qayıtmaq hissi; o qəfər sıxdı, o qəfər bir anın məhsuludur ki, bunları bir yerə yığsan, ancaq cəmi bir saat eləyə və bir şair ömrü...

Səməd Vurğunun "Mən tələsmirəm" şeiri, xüsusən şeirin başlanğıcındakı misralər yada düşür:

**Dostlar, badələrini qaldırın içək,
Gecə ulduzudur, hava da sərin.**

Şair əlini süfrədəki badəyə aparır, dodaqlarına qəfər qaldırır, ordan da ulduza, gecəyə qəfər bir hərəkət mənzərisinin şəklini çəkir. Yəni Səməd Vurğun yerdən ulduza "baş vurur". İndisə İsa İsmayilzadənin ilk illərdə çıxan kitablarının adlarına baxaq: Birinci kitabı "Ulduzların ad günü" (Bakı: Gənclik, 1968, 98 səh.); ikinci kitabı "İşıqlı yarpaqlar" (Bakı: Gənclik, 1972, 72 səh.);

üçüncü kitabı "Torpaq nəğməsi" (Bakı: Gənclik, 1977, 96 səh.) və sair. İsa ulduzlardan, özü də "Ulduzların ad günü"ndən başlayaraq torpağa endir, torpaqda qurtardı. Bəs görəsən İsanı ulduzlardan torpağa endirən nə idi?

**Damcılar göylərdən əlini üzdü,
Buludlar
özünə boylanmaq üçün -
bulanlıq güzgülük gölməçələri
torpağa düzdü.**

**Yağdı, tala-tala gölməçə yağdı,
göylərin dəlisov ilhamı yağdı,
sərgələrin soyuq "hamamı" yağdı.
Yağış gölməçəsi buludla doldu,
Güneşlə,
payızla,
sükutla doldu.**

("Yağış gölməçələri")

İsanı göydən endirən 3-cü kitabı - "Torpaq nəğməsi" aşağıdakı şeirlə açılır:

**Yoldaş Əzizbəyov, gözünüz aydın,
Ömrün yüz yaşını başa vurduunuz.
Yoldaş Əzizbəyov, gözünüz aydın,
Əsrilə yanaşı durur adınız.**

("Zaman bayraq kimi qaldırdı sizi")

Və yaxud:

**Sən mənim köksümdə çarpan ürəksən,
Mən sənin köksündə - kiçik bir zərrə.
Mənə qanad verən odlu diləksən,
Adına, özünə Vətən deyirəm,
Çölmünə, düzünə Vətən deyirəm.**

("Vətən nəğməsi")

İsa nə qədər dəyişilmişdi!

Bəs, hanı İsanın heyəti, təəccübü, tələskənliyi, tənqəfəsliyi? Hanı iyde çiçəyinin qoxusu? Görəsən İsa niyə bu qəfər ağıllandı?

İsa İsmayilzadə ömür boyu kənddən şəhərə gələn uşağın təəccübünü yaşadı. Bu təəccübə görə onu "döydülər". İsa tələsiyirdi, dedilər - dayan; tənqəfəsliydü, dedilər - özünü ələ al; qışqırırdı, dedilər - sus; şübhəliydü, dedilər- inan; ümitsiz idi, dedilər - ümidli ol; belə-belə İsanı "Ulduzların ad günü"ndən torpağa endirdilər.

Amma İsa məğlub olmaq istəmirdi. Bir şeirində deyirdi:

**Bilirsiniz nə var,
Heç ələ düşməz
Bu gündü hava.
Meridian qəfəsləri,
"Hara" deyən,
"Olmaz" deyən,
"Dayan" deyən qəfəsləri
Soyunub gəlin,**

*Bir axşamlığa,
Bir gündüzlüyə,
Bür gecəlyə.*

("Hamiya, hamiya, hamiya")

Mən şeirin sonuna bu misrani da əlavə edərdim: "Bir saatlığa". 56 yaşlı şair heyreti bir saata yerləşirdi.

İsa göyden - ulduzlardan enən kimi çox darıxırdı, onun bütün şeirlərində Qarayazıya dəli bir qayıtmaq cəhdi var:

- Qayıdaq, qayıdaq.

Qayıdaq, ana.

Bizim bu şəhərlə nə işimiz var.

"Qapımızın cəftəsini,

İtimizin zəncirini" oyatmaq -

Ala-toran yuxusunda qoy yatsınlar.

- Bəs, kimi oyadaq?

- Gedək, nəvələri oyadaq, ana,

Nəticələrini ovudaq, anal..

("Yuxuda")

İsanın əsas şair səciyyəsi olan mükəmməl poetik "Ulduzların ad günü" kitabına "Gənclik" nəşriyyatının yazdığı annotasiyaya baxıram: "İsanın şeirlərində bəzən narahatlıqdan, əsəbilikdən doğan dolaşq ifadələr, dəbdəbəli süni pafos nəzərə çarpır. Lakin bütün bunlar şeirin çətin-yoluna çıxmağa, yeni poetik söz deməyə can atan gənc şairin (28 yaş) bürümələridir, tələsməkdən, təcürbəsizlikdən gələn qüsurlardır."

Bəlkə də, bu "qüsurlar" İsanın şeirlərinin ən gözəl yerləridir.

İsa İsmayilzadə şeirə sıx metaforalar, təşbehlər, bənzətmələr, bədii təyinlərlə gəldi. Metaforaların meşəliyində oxucu azırdı, epitetlərin bolluğu oxucunu dəli eləyirdi, bənzətmələr İsa şeirinin qanadlarıydı, bu qanadlarla göy üzündə uçurdu. Bir gün həyat realizmi və həm də həyat revmatizmi metaforaları budamağa başlayanda İsa göyden torpağa düşdü və yerə dəydi, dəyən kimi də, o, eyni sürətlə yenidən göyə qalxdı və "Ulduzların ad günü"nə getdi.

Mən İsanın "qayıtmaq" xəbərini eşidəndə kənddə yaşayırdım. İsanın bir saatlığa yer kürəsinə dəyib qayıtmağına o qədər ağladım ki...

Yağış yağırdı. Evimizin yanındakı arx çiçəkləyirdi...

Və...

Məncə, İsa bu şeiri də həyat - redaktor onun metaforalarının üstündən xətt çəkəndə yazmışdı.

Bir də görərsiniz mən də getmişəm,

Bir də görərsiniz

yoxam dünyada.

Sizin gözünüzdən elə itmişəm -

Çətin,

Çətin yolunuza çıxam dünyada.

Amma ədəbiyyatda həmişə üstündən xətt çəkilən sözlər oxunur.

İsa İsmayilzadə bir saat qədər az idi, tez idi, tələsik idi, bir iyde çiçeyini qoxulayacaq qədər tez; bəlkə də, çox və gözəl...

Qeşəm NƏCƏFZADƏ